

Bij de foto: Op 3 oktober 2018 werden in de Lemkerzaal te Kampen twee bundels gepresenteerd, een over F.L. Rutgers (zie portret) en een van en over D. Deddens [lees verder op pag. 3]

nr. 49, december 2018

IN DIT NUMMER:

Een afbeelding van Rutgers aan de wand

Bob, Ben en Botha

De Vrijmaking in brieven

...adc **etera**

*...adcetera is een gezamenlijke uitgave
van deputaten ADC (GKv) en de
Archiefcommissie (NGK)*

colofon

...adecetera is een
gezamenlijke uitgave
van deputaten ADC
(GKv) en de
Archiefcommissie
(NGK)
Broederweg 16,
8261 GT Kampen.
Telefoon 038 447 17 30
E-mail
info@adckampen.nl
Website
www.adckampen.nl
Druk: drukkerij
De Bunschoter,
Bunschoten-
Spakenburg
Ontwerp:
Peter Dees, Zwolle

Ten geleide

Hoe zal dit jaar voor de vrijgemaakte kerken de geschiedenis ingaan? Nadat in 2017 de weg naar de hereniging met de Nederlands Gereformeerde Kerken was ingeslagen en de Theologische Universiteit, mede na historisch onderzoek op het ADC verricht, verzoening zocht en ontving voor het conflict dat in de jaren zestig tot vertrek van studenten had geleid, was 2018 het jaar van het ter hand genomen kerkelijk herenigingswerk en van de fusie van de vrijgemaakte en Nederlands-gereformeerde theologische opleiding aan de Theologische Universiteit. Die universiteit kreeg dit jaar een geschiedenisboek over de jaren 1854 tot heden, terwijl ook de nalatenschap van haar hoogleraar D. Deddens werd gepresenteerd en zijn reputatie werd gewogen. Het hoort allemaal bij het onder ogen zien van een kerkelijk en theologisch verleden, ook van gedeelten die niet inspireren, maar schuren en dwarszitten.

Die confrontatie is soms ongemakkelijk, maar zeker niet ongezond. Het moet er echter niet toe leiden dat het hele verleden of alles wat gereformeerd is daarom wordt afgedankt. Het universiteitshistorische boek Domineesfabriek telt ook andere hoofdstukken dan die over de jaren vijftig en zestig van de vorige eeuw – ook al zat daar voor velen

het spannende in dit boek. Een verheerlijkt geschiedbeeld hoeven we niet in stand te houden, maar de historische verworteling van een kerkgenootschap of universiteit is een gegeven en bepaalt ons heden.

Er zijn gedeelten van de geschiedenis die het vergeten of herzien waard zijn, maar er zijn ook gedeelten die inspireren voor de vragen van vandaag. Een gereformeerde overtuiging die versmaling van godsdienst tot de kerkdienst tegengaat, of die de samenleving niet afwijst, maar voedt, is goud waard in een cultuur, waar godsdienst achter de voordeur wordt gewenst en waar boze burgers het samenleven frustreren. Ontdek het zelf en kom naar het ADC, waar de schatten van het verleden honderden meters lang in de archiefkluis liggen opgestapeld, wachtend op onderzoekers die ze willen ontdekken. Ook in 2019 bent u weer van harte welkom. ¶

Wat hebben de VU-hoogleraar Rutgers en de Kamper hoogleraar Deddens gemeen dat boeken over hun leven en werk op een symposium gezamenlijk gepresenteerd werden? Dat verband wordt duidelijk in het interieur van de studeerkamer van een Kamper hoogleraar Nieuwe Testament die aan de Vrije Universiteit studeerde, Seakle Greijdanus.

Een afbeelding van Rutgers aan de wand

In 1948, kort voor het overlijden van Greijdanus, interviewde student D. Deddens zijn hoogleraar. Hij bezocht hem in diens huis aan de Vloeddijk en beschreef de studeerkamer: 'De kamer was in deze jaren niet veranderd. Nog steeds hing daar bij de schoorsteen het portret van de leermeester die hij 't meest had bewonderd en van wie hij 't meest gehouden had, F.L. Rutgers.' Afgezien van een portret van een hooggeleerde voorvader van Greijdanus hingen er verder geen figuren aan de wand.

Rutgers werd door Greijdanus niet alleen gewaardeerd als persoon, maar ook om zijn kerkrechtelijke opvattingen, die een accent kennen op de zelfstandigheid van de plaatselijke kerk en op het beperkte gezag van meerdere vergaderingen. Dit accent speelde een rol in het conflict dat tot de Vrijmaking van 1944 leidde en werd door de vrijgemaakten onderstreept. Rutgers werd door hen in ere gehouden en zijn kerkrechtelijk standpunt verdedigd: door Greijdanus en ook door zijn collega-hoogleraar P. Deddens en diens latere

opvolger D. Deddens. Zo ontstond een nauw verband tussen Rutgers en Deddens, de twee hoogleraren uit twee verschillende eeuwen die onderwerp waren van de gezamenlijke boekpresentatie.

Maar welk portret van Rutgers hing in Greijdanus' studeerkamer? Van Rutgers zijn niet veel portretten bewaard gebleven. Het bekendste is het portret dat Jozef Israëls in 1906 schilderde voor zijn 70^e verjaardag. Rutgers bedankte vrienden en bekenden voor hun attentie op deze feestdag met een bedankaart (zie voorkant van deze nieuwsbrief) waarop dit portret stond afgedrukt. Waarschijnlijk heeft Greijdanus die kaart ingelijst en aan de wand gehangen. ¶

Bob, Ben en Botha

Bob Wielenga geeft in het blad *Onderweg* al jaren opbouwend commentaar. Bob woont in Zuid-Afrika. Daar heeft hij ruim twintig jaar als zendeling van de NGK in Kampen gewerkt.

Ik, ADC-vrijwilliger Tjeerd de Boer, heb Bob er persoonlijk ontmoet. De GKv in Drachten stuurde mij in 1983 als zendeling naar Zuid-Afrika. In mijn inwerkperiode ging ik ook kijken in Richmond. Het werk van NGK-collega's Vonkeman, Reitsema en Wielenga vond ik inspirerend. Wat heb ik toen veel van hen geleerd. En nog.

Na mijn emeritaat werk ik als vrijwilliger bij het ADC. Mijn Zuid-Afrikaanse zendingshart bloeit daar op als ik me verdiep in de omvangrijke GKv-zendingsarchieven. Ook 'Drachten' zit daarin. En... ja, spannend, zou het? ... daar zit ik zomaar een uur m'n eigen rapporten te lezen. De cultuurschok. De onverwachte groei. De ruzies binnen het team. De politieke onrust. De noodtoestand. Leven en dood. Heftig! Hiervoor had ik me bezig gehouden met het archief van Bob Wielenga. Zeven dozen zet de archivaris voor m'n neus. Zoek maar uit!

Ik ontdek al gauw dat deze collega niet zo sterk was in het weggooiden van dingen. Ik weet het, ik ruimde vaak al te rigoureuze dingen op: preken, artikelen, lezingen, mentorverslagen. Maar Bob is echt het andere uiterste.

Toch pak ik geduldig de ene na de andere oude envelop uit. Ik breng die hele papierwinkel onder in rubrieken. Het werk in KwaZulu Natal, rapporten aan en reacties van de zendingadvies-

commissie in Kampen. Beleidsstukken en visitatierapporten. Lezingen en artikelen van Wielenga. Papers voor de hoogleraren Bosch en Deist, waarbij hij gepromoveerd is.

Ik kom onder de indruk van Gods werk in Zuid-Afrika. En van de overeenkomst met wat ik in Mamelodi en Soshanguve heb ervaren. Dood en leven. Politieke moorden. Verschil van inzicht binnen het team. Cultuurverschillen. Gods zegen.

NGK en GKv leken in 'het land van Botha' als twee druppels water op elkaar. Voor mij is dat de les van een tijdje archiefwerk. We hebben elkaar zo nodig.

In 2001 komt Ben van der Lugt – deskundige in de GKv-zending – op verzoek van 'Kampen' naar KZN. Hij begeleidt daar het pijnlijke maar noodzakelijke proces van 'kanteling': zendingsterrein wordt zusterkerk. Gods werk is één! ¶

Archief-cursussen

In 2019 zal er door de landelijk archivissen van de NGK, CGK en GKv een cursus Kerkelijk Archiefbeheer worden verzorgd. Het gaat om een cursus van één avond, die vier keer gegeven wordt op verschillende plaatsen in het land,

zodat er altijd een bij u op reisafstand zal zijn.

Op deze avonden zullen we aandacht besteden aan vragen waar kerkelijk archiefbeheerders vaak mee zitten: Wat moeten we met ons kerkelijk archief? Wat moet er bewaard worden en wat kan er weg? Hoe kunnen we het archief het beste bewaren en waar moet het heen als wij het niet meer kunnen bewaren? Wat moeten we doen met ons papieren archief nu de digitale wereld zo allesomvattend lijkt te worden?

Die vragen en meer hopen we te behandelen in een ontspannen sfeer met een kopje koffie of thee erbij. Kijk voor meer informatie op onze website, www.adckampen.nl. ¶

De Vrijmaking in brieven

Wat er gebeurde in het jaar 1944 wat betreft de kerkgeschiedenis en de oorlogstijd wist ik, ADC-vrijwilliger Marianne Goudzwaard, natuurlijk wel uit boeken en geschiedenislessen, maar als je persoonlijke brieven uit dat jaar gaat transcriberen krijg je pas echt een indruk van hoe dat was. Alleen al het taalgebruik en de spelling doet je in een andere tijd belanden.

Ik ben begonnen met de brieven van A. Troost. Ten tijde van de oorlog was hij student te Kampen. Door de brieven krijg je een beeld van het studentenleven in die tijd. Wat opvalt is dat het in de brieven nauwelijks over de oorlog gaat. Ongemakken, zoals het regelen van tentamens en het onderling contact en soms ook de voedsel-

voorziening zijn vooral dingen die je oplost. Erg belangrijk is de kerkelijke zaak rond K. Schilder. Het is duidelijk dat de studenten volledig achter hem staan. Daarbij komt de theologische problematiek van die tijd totaal niet ter sprake.

Het is niet alleen maar overtypen van brieven. Soms staan er dingen in, die vraagtekens oproepen en die tot een hele zoektocht kunnen leiden. Zo werd in verschillende brieven gezegd dat een blad, dat E.T. werd genoemd, verboden was vanwege een bepaald varium. Na wat navragen kon zowel de naam van het blad als het varium worden achterhaald.

De volgende serie brieven was van A. Janse te Biggekerke. Bij hem kwam vooral naar voren hoe de kerk al aan het splitsen was voordat de Vrijmaking een feit was. Predikanten werden geschorst, net als bezwaarde kerkenraadsleden, en afgestudeerde kandidaten konden geen gemeente vinden omdat ze het synodebesluit niet konden ondertekenen. Verrassend om tussen de brieven ook de 'catechismus' van Janse te vinden, waar ik niet mee bekend was. Zijn opwekking daarin om de bezetter te gehoorzamen en vooral passief te blijven, die hij ook in zijn brieven naar voren brengt, roept verbijstering op en vragen van briefschrijvers.

Momenteel ben ik bezig met de brieven aan D.H.Th. Vollenhoven. Zo weinig als in de voorgaande verzamelingen de oorlog naar voren kwam, zo vaak gaat het er nu over. Vaak brieven over zijn zoon, die gevangen zat, en regelmatig brieven over aan hem verzonden voedselpakketten en -bonnen. Tussen de brieven ook een

aangrijpend verslag van een discussie van een collega met het universiteitsbestuurder te Groningen, een NSB'er, waarin hij uitlegt waarom hij als christen niet de plaats kan overnemen van een opgepakte collega. Tot nu toe is het ontzettend boeiend werk, waar ik graag mee doorga. ¶

ADC Archiefservice

De ADC Archiefservice is inmiddels helemaal in de lucht. Het is een veilige oplossing voor kerken om hun archief in te ordenen en hun digitaal archief (e-depot) in op te slaan. Tot 2020 is er de aanbieding aan kerken om voor slechts €1,- per kerklid per jaar gebruik te maken van de service. Laat die kans niet lopen! Voor aanmelding en meer informatie kunt u terecht op www.adckampen.nl/adc-archiefservice of via info@adckampen.nl. ¶

Inventaris D. Deddens

Als afstudeerproject voor mijn opleiding, Voortgezette Vorming Archiefbeheer (VVA) heb ik, ADC-archivaris Merijn Wijma, het archief-Detmer Deddens geïnventariseerd en gepresenteerd op het symposium van oktober jl. over de kerkrechtelijke nalatenschap van F.L. Rutgers en D. Deddens. Het archief bestaat uit drie onderdelen: 1) Deddens' persoonlijk leven, 2) Deddens' professioneel leven en 3) Documentatie, met daarin

bijvoorbeeld krantenknipsels, foto's en geluidsopnamen. De correspondentie en andere archiefbescheiden zijn binnen die categorieën uit elkaar gehouden, om het voor onderzoekers te makkelijker te maken die zich richten op de correspondentie. Opvallend is dat er van Deddens vooral stukken bewaard zijn gebleven van zijn professionele bestaan. Van zijn jeugd is bijna niets beschikbaar, net als van zijn studie en zijn familie. Wel heeft hij veel stukken bewaard over ambts- en huwelijksjubilea, inclusief de rekeningen van de restaurants waar de jubilaris met gezelschap heeft gegeten. Ook viel op wat op het symposium ook is genoemd: dat Deddens vaak aan zijn dissertatie is begonnen, maar hem nooit heeft afgemaakt. Van verschillende hoofdstukken zijn conceptversies beschikbaar, maar nooit een volledig document. Vaak zijn er van een hoofdstuk meerdere exemplaren van bijvoorbeeld pagina 1 of pagina 3, maar niet van de rest.

Er zijn er ook heel leuke stukken aanwezig: de uitnodiging van het koninklijk huis aan Deddens in zijn hoedanigheid als synodevoorzitter om het huwelijk van Prinses Beatrix en (Prins) Claus von Amsberg bij te wonen, en aanwezig te zijn bij de doop van prins Constantijn en prins Friso. Daarbij heb ik een brief aangetroffen waarin Deddens aan het deputaatschap voor de contacten met de hoge overheid uitlegt waarom hij het niet gepast vindt om daarheen te gaan. Dit blijkt nog een vervolg te hebben gekregen; rond 1996 is er een briefwisseling van Deddens met datzelfde deputaatschap om het toe te staan voor leden van de Gereformeerde Kerk (vrijgemaakt) om toch

een koninklijke kerkelijke plechtigheid bij te wonen, ook al vindt die plaats onder auspiciën van een Nederlandse Hervormde Gemeente.

Het archief ligt nu netjes opgeruimd op het ADC. De inventaris is te bekijken op onze website, www.adckampen.nl, onder Collectie>Personen A-Z. Onderzoekers zijn van harte welkom. ¶

Oproep voor emailadressen

U heeft vast al wel gemerkt dat meer en meer nieuwsbrieven alleen maar digitaal worden verstuurd. Uiteraard is daar veel voor te zeggen; het is beter voor het milieu doordat er minder papier wordt gebruikt en het is een stuk minder arbeidsintensief omdat er dan geen boekjes gemaakt hoeven te worden, verzegeld en geadresseerd. Om die redenen willen we op het ADC graag ook digitaal gaan met onze nieuwsbrief. Er is altijd al een digitale versie beschikbaar op onze website (www.adckampen.nl), maar we zouden graag de hele Adcetera papierloos willen kunnen versturen. Daarom hopen we in het zomernummer van 2020 te stoppen met papieren versies verzenden.

Graag willen we natuurlijk wel dat u onze nieuwsbrief nog steeds kunt ontvangen. Daarom zouden we u willen vragen om uw emailadres. Wij gaan dan een mailinglijst aanmaken, die hopelijk zo compleet is dat we iedereen kunnen bereiken met de Adcetera. U kunt uw emailadres sturen naar info@adckampen.nl. ¶

Nieuwe aanwinsten

Archieven:

Dispuut Luxor

Dispuut Phoenix

Gkv Broek op Langedijk

Gkv Kornhorn

Lezingen Nederlands Gereformeerde

Predikantenopleiding

Deputaatschap Generale Steunverle-

ning Kerken

Statistisch materiaal Gereformeerde

Kerken

En voorts video- en geluidsbanden

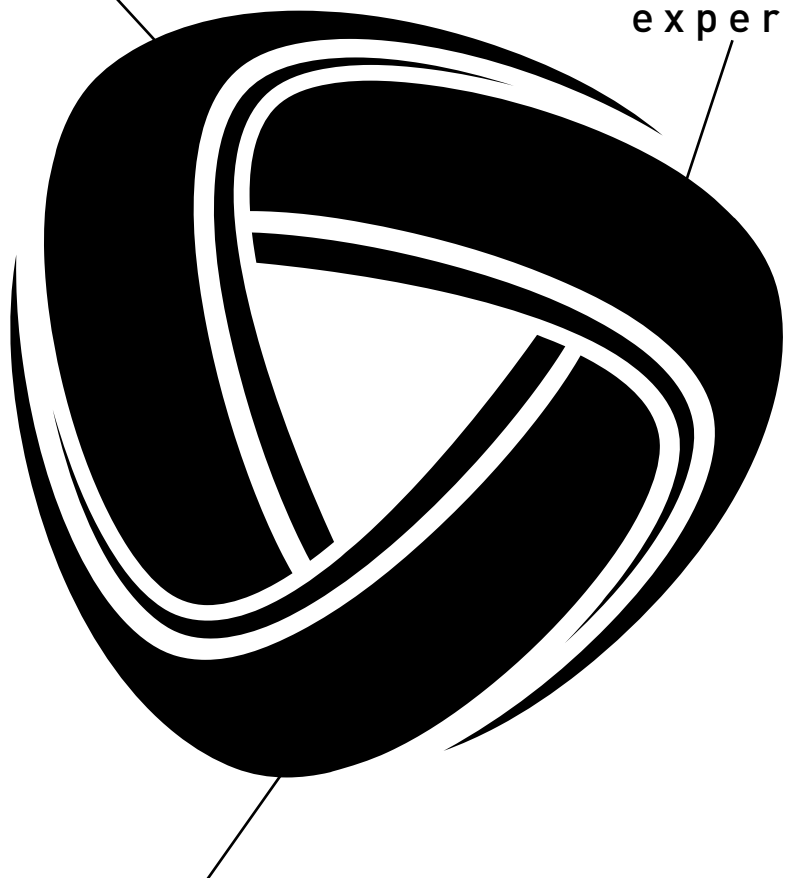
met preken. ¶

Vakantiedata

In verband met de kerstvakantie en het huwelijk van de archivaris is het ADC gesloten van 18 december 2018 t/m 6 januari 2019. Op maandag 7 januari 2019 is het ADC weer geopend.

Uw doel
Uw wens

Onze
expertise

Het resultaat
hoogwaardige communicatie

DE BUNSCHOTER
SAMEN COMMUNICEREN